

ΕΡΗΣΥΚΕΥΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΟΙ Λατίνοι ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Έρευνα/Συγγραφή Κειμένων: Αλέξανδρος-Μιχαήλ Χατζηηύρας εκ μέρους της Ιλατινικής Θρησκευτικής ομάδας

Συντονισμός Έκδοσης: Μίητος Μιλιτιάδου

Γλωσσική Επιμέλεια: Χρήση Φιλιππου, Ελπίδα Χατζηβασιλείου

Φωτογραφίες: Φωτογραφικό αρχείο Ιλατινικής Θρησκευτικής ομάδας

Καλλιτεχνική Επιμέλεια και Σχεδιασμός: Άννα Θεοδοσίου

Φωτογραφία Εξωφύλλου:

Αναμνηστική φωτογραφία της Σχολής του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα (αρχές Αγγλοκρατίας)

Απαγορεύεται αυστηρά η πώληση ή οποιαδήποτε άλλη εμπορική εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους της παρούσας έκδοσης.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση αποσπασμάτων με την προϋπόθεση της αναφοράς στην πηγή.

Οι εκδόσεις του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών διατίθενται δωρεάν.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΟΙ
Λατίνοι
ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Περιεχόμενα

Πρόλογος	5
Μήνυμα του Αντιπροσώπου της Θρησκευτικής Ομάδας των Λατίνων	7
Σύντομη Ιστορία	8
Φραγκοκρατία και Ενετοκρατία	8
Τουρκοκρατία	9
Αγγλοκρατία	11
Περίοδος Ανεξαρτησίας	15
Δημογραφικό Προφίλ	16
Σημαντικές Προσωπικότητες	17
Η Λατινική Εκκλησία Κύπρου	19
Εκκλησίες και Παρεκκλήσια	20
Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	22
Κοινοτικοί Οργανισμοί και Δραστηριότητες	24
Μνημεία	25
Η Κληρονομιά της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας	26
Κοιμητήρια	29
Χρονολόγιο	30
Αναφορές	31

Πρόλογος

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι Αρμένιοι, οι Λατίνοι και οι Μαρωνίτες της Κύπρου αναγνωρίζονται ως «θρησκευτικές ομάδες». Σε δημοψήφισμα το 1960, οι τρεις θρησκευτικές ομάδες κλήθηκαν να επιλέξουν να ενταχθούν στην ελληνοκυπριακή ή την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Επέλεξαν να ενταχθούν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Ως εκ τούτου, τα μέλη και των τριών ομάδων απολαμβάνουν τα ίδια προνόμια, δικαιώματα και οφέλη με τα μέλη της ελληνοκυπριακής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματος ψήφου, και του δικαιώματος της εκλογής τους σε δημόσια αξιώματα και θέσεις της Κυβέρνησης και της πολιτείας, σε όλα τα επίπεδα. Επιπλέον, οι Αρμένιοι, οι Λατίνοι και οι Μαρωνίτες, οι οποίοι ψηφίζουν στις Βουλευτικές Εκλογές ως μέλη της ελληνοκυπριακής κοινότητας, εκλέγουν επιπρόσθετα έναν Αντιπρόσωπο από τις τάξεις τους στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Οι Αντιπρόσωποι των θρησκευτικών ομάδων δεν έχουν δικαίωμα ψήφου, παρίστανται, όμως, στις συνεδριάσεις χωρίς να συμμετέχουν στις συζητήσεις του Σώματος. Ωστόσο, λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις τους σχετικά με νομοθετικά ζητήματα που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αντίστοιχη ομάδα τους.

Η σειρά των εκδόσεων «Οι θρησκευτικές ομάδες της Κύπρου» επιχειρεί μια βασική επισκόπηση, ένα εισαγωγικό περίγραμμα για τους Αρμένιους, τους Λατίνους και τους Μαρωνίτες της Κύπρου. Οι σύντομες αυτές εκδόσεις δεν αποτελούν καθ' οιονδήποτε τρόπο εξαντλητική αναφορά στο θέμα των θρησκευτικών ομάδων και, επίσης, δεν αναφέρονται στις διαφορές απόψεων και ερμηνειών, που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ των μελετητών και άλλων εμπειρογνομόνων, σε θέματα που σχετίζονται με τις τρεις ομάδες.

Η σειρά αυτή των εκδόσεων, που αποτελεί πρωτοβουλία του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, γίνεται με τη στενή συνεργασία των Αντιπροσώπων των τριών θρησκευτικών ομάδων στη Βουλή, στους οποίους εκφράζονται θερμές ευχαριστίες για τη μεγάλη συμβολή τους. Οι ίδιοι ανέλαβαν ευγενώς την ετοιμασία των κειμένων, και παραχώρησαν το φωτογραφικό υλικό. Ως εκ τούτου, τους ανήκει τόσο ο έπαινος όσο και η ευθύνη για το περιεχόμενο. Το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών ανέλαβε το γενικό συντονισμό και την παραγωγή των εκδόσεων, περιλαμβανομένων της γλωσσικής επιμέλειας, του σχεδιασμού και της εκτύπωσης. Ευελπιστούμε ότι η σειρά αυτή θα προκαλέσει το ενδιαφέρον του κοινού καθώς και μελετητών όσον αφορά στις θρησκευτικές ομάδες των Αρμενίων, των Λατίνων και των Μαρωνιτών της Κύπρου.

Διευθύντρια
Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών

Μήνυμα του Αντιπροσώπου της Θρησκευτικής Ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων κ. Μπενίτο Μαντοβάνι

Αγαππτέ αναγνώστη,

Εκ μέρους των Λατίνων της Κύπρου, επιθυμώ να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου για την πρωτοβουλία του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών να εκδώσει έντυπο που αφορά τη θρησκευτική ομάδα των Λατίνων.

Η παρουσία των Λατίνων (Ρωμαιοκαθολικοί με ευρωπαϊκή ή λεβαντίνικη καταγωγή) στον κυπριακό χώρο ανάγεται στο 1126, πριν από τις λαμπρές περιόδους της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας. Ωστόσο, η σημερινή λατινική κοινότητα αποτελείται ουσιαστικά από τους απογόνους Ρωμαιοκαθολικών που εγκαταστάθηκαν στο νησί μας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και της Αγγλοκρατίας. Από το 1960, η λατινική κοινότητα είναι συνταγματικά αναγνωρισμένη ως θρησκευτική ομάδα και έχει εκλεγμένο Αντιπρόσωπο στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Η θρησκευτική ομάδα των Λατίνων είναι πλήρως ενσωματωμένη στην κυπριακή κοινωνία και ο κοινός δεσμός ανάμεσα στα μέλη της είναι το ρωμαιοκαθολικό τους θρήσκευμα.

Χαιρετίζω αυτή την πρωτοβουλία του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, που επιτρέπει στον αναγνώστη να πληροφορηθεί για την ύπαρξη της λατινικής θρησκευτικής ομάδας στην Κύπρο, την ιστορική της διαδρομή και τη συμβολή της στην κυπριακή κοινωνία.

Σύντομη Ιστορία

● Το κάστρο του Κολλοσσίου στη Λεμεσό.

Υπάρχει ένας μακρύς δεσμός ανάμεσα στους Λατίνους (Κύπριοι Ρωμαιοκαθολικοί με ευρωπαϊκή καταγωγή) και την Κύπρο, που χρονολογείται στο 1126, όταν προνομιούχοι έμποροι από τη Βενετία και τη Γένοβα εγκαταστάθηκαν στο νησί. Ωστόσο, η ιστορία της λατινικής κοινότητας στην Κύπρο ξεκίνησε ουσιαστικά το 1192, όταν ο πιτουλάριος Φράγκος Βασιλιάς της Ιερουσαλήμ, Γκυ ντε Λουζινιάν, αγόρασε το νησί από το σταυροφόρο Βασιλιά της Αγγλίας, Ριχάρδο Α΄ το Λεοντόκαρδο, που το είχε καταλάβει το 1191. Στην προσπάθειά του να εγκαθιδρύσει ένα δυτικού τύπου φεουδαρχικό βασίλειο, ο νέος κυρίαρχος της Κύπρου έστειλε απεσταλμένους στη Δυτική Ευρώπη, την Κιλικία και το Λεβάντε, προσκαλώντας στο νησί αστούς, ευγενείς, ιππότες και πολεμιστές· στη συνέχεια, έλαβε χώρα μια μαζική μετανάστευση Ρωμαιοκαθολικών Χριστιανών και άλλων λαών, στους οποίους δόθηκαν απλόχερα φέουδα, τιμάρια και προνόμια.

Φραγκοκρατία και Ενετοκρατία: Το 1196 ιδρύθηκε η Λατινική Αρχιεπισκοπή στη Λευκωσία, μαζί με τρεις Μητροπόλεις (Αμμόχωστος, Λεμεσός και Πάφος). Ως αποτέλεσμα, καθ' όλη τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας (1192-1489 και 1489-1570, αντίστοιχα), κατέφθασε στο νησί αριθμός λατινικών θρησκευτικών ταγμάτων: Αυγουστινιανοί, Βενεδικτινοί, Δομινικανοί, Καρθουσιανοί, Καρμελίτες, Κιστερκιανοί, Οψερβαντινοί, Πρεμονστρατενσιανοί (ιδρυτές του φημισμένου Αββαείου του Μπέλλα-Πάις), Σταυροφόροι και Φραγκισκανοί, καθώς και τα θρησκευτικοστρατιωτικά τάγματα των Θωμαϊτών, των Τευτόνων, των Ιωαννιτών και των Ναϊτών· τα δύο τελευταία ήταν υπεύθυνα για την εσωτερική ασφάλεια και είχαν τη βάση τους στο Κολλόσσι, όπου βρισκόταν η Μεγάλη Κουμανταρία (Διοίκηση). Το περίφημο κυπριακό κρασί «Κουμανταρία» ονομάστηκε έτσι επειδή παραγόταν από τους αμπελώνες της περιοχής.

- Παλιά άποψη του Αββαείου του Μπέλλα-Πάις, το οποίο καταστράφηκε κατά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974.

- Η τελευταία Βασίλισσα της Κύπρου, Αικατερίνη Κορνάρο, η βασιλεία της οποίας διήρκεσε από το 1474 μέχρι το 1489.

Κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία, στην Κύπρο ζούσαν χιλιάδες Ρωμαιοκαθολικοί, που αντιπροσώπευαν το 15-20% του συνολικού πληθυσμού, αλλά είχαν ισχυρό εκτόπισμα, καθώς αποτελούσαν την άρχουσα τάξη των ευγενών και των αριστοκρατών. Ο λαϊκός λατινικός πληθυσμός προερχόταν από την Αραγωνία, την Καταλονία, τη Φλωρεντία, τη Βενετία, τη Γένοβα, τη Μασσαλία, τη Νάπολη, την Πίζα, την Προβηγκία, τη Συροπαλαιστίνη και την Τοσκάνη. Υπήρχαν, επίσης, μερικοί εύποροι Αρμενοκαθολικοί από το Βασίλειο της Κιλικίας. Μετά την Πτώση της Άκρας το 1291, η Κύπρος κατέστη το ανατολικότερο προπύργιο του Χριστιανισμού, το σημαντικότερο εμπορικό κέντρο στο Λεβάντε και πιθανότατα το πλουσιότερο βασίλειο σε όλη την Ευρώπη.

Τουρκοκρατία: Μετά την κατάληψη της Κύπρου από τους Οθωμανούς γύρω στα 1570-1571, χιλιάδες Λατίνοι ευγενείς και κληρικοί σφαγιασθηκαν ή εξορίστηκαν. Άλλοι μετανάστευσαν στη Ρόδο, τη Μάλτα, το Λίβανο και αλλού, ενώ αρκετοί λατινικοί ναοί μετατράπηκαν σε τζαμιά. Ταυτόχρονα, η Λατινική Εκκλησία ουσιαστικά διαλύθηκε καθώς οι νέοι κυρίαρχοι αποκατέστησαν την αυτοκέφαλη Ελληνορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου ως τη μόνη αντιπροσωπευτική Εκκλησία για τους Χριστιανούς του νησιού. Οι λιγστοί Λατίνοι που επέζησαν των σφαγών και επέλεξαν να παραμείνουν στην Κύπρο είχαν δύο επιλογές: είτε να γίνουν Ελληνορθόδοξοι είτε να ασπαστούν το Ισλάμ. Ωστόσο, όντας ευσεβείς Καθολικοί, πολλοί απ' αυτούς επέλεξαν έναν τρίτο δρόμο: έγιναν Λινοβάμβακοι (Κρυπτοχριστιανοί). Οι θρύλλοι μιλούν, επίσης, για Λουζινιανούς και Ενετούς που κρύβονταν στα βουνά του Τροόδου και του Πενταδακτύλου και στη χερσόνησο της Καρπασίας, μερικοί εκ των οποίων επέστρεψαν στον Καθολικισμό κατά τη διάρκεια της Αγγλοκρατίας.

- Ταχυδρομικό δελτάριο που απεικονίζει τον καθεδρικό ναό της Αγίας Σοφίας στη Λευκωσία, που μετατράπηκε στο τέμενος Σελιμιγιέ από τους Οθωμανούς.

Μολονότι οι πλείστοι Λατίνοι χάθηκαν, οι Φραγκισκανοί κατόρθωσαν να επανέλθουν και να ιδρύσουν το 1596 το Μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στη Λευκωσία και το Μοναστήρι της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα· τα ιδρύματα αυτά χρησιμοποιούνταν και ως καταλύματα Ευρωπαίων εμπόρων, θαλασσοπόρων και περιηγητών. Ταυτόχρονα, στις αρχές του 17ου αιώνα ξεκίνησε δειλά-δειλά να διαμορφώνεται, κυρίως στη Λάρνακα, μια μικρή λατινική κοινότητα, αρχικά από Ενετούς, αφού η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας είχε συνάψει συνθήκη ειρήνης με τους Οθωμανούς το 1573. Στην αύξηση του λαϊκού λατινικού πληθυσμού της Λάρνακας συνέτεινε η παρουσία των κοσουλμάτων (προξενεία), τα οποία πρόσφεραν προστασία και ευκαιρίες εργασίας στους διάφορους Ευρωπαίους.

Στη συνέχεια και εντός του 17ου αιώνα, η λατινική κοινότητα ενισχύθηκε ελαφρώς από Καπουτσίνους μοναχούς, Αρμενοκαθολικούς και Ελληνοκαθολικούς (Θυνίτες). Το 1646 οι Φραγκισκανοί αδελφοί ίδρυσαν παρά τη Μονή του Τιμίου Σταυρού τη Σχολή Τέρρα Σάντα, το

αρχαιότερο σχολείο στην Κύπρο, που συνεχίζει να λειτουργεί μέχρι σήμερα. Σε αυτό μορφώθηκαν χιλιάδες μαθητές από όλες τις κοινότητες του νησιού, καθώς επίσης και μη Κύπριοι που στάλθηκαν εδώ ως οικότροφοι της σχολής. Από το 18ο αιώνα και κυρίως το 19ο αιώνα, ο λατινικός πληθυσμός του νησιού αυξήθηκε με την άφιξη Ευρωπαίων γαιοκτημόνων, γιατρών, διπλωματών, εμπόρων και τραπεζιτών, οι οποίοι κατοικούσαν κυρίως στο Φραγκομαχαλλιά της Λάρνακας. Οι νεοαφιχθέντες προέρχονταν από τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Αυστρία, τη Μάλτα και τη Δαλματία, ενώ μερικοί ήσαν Φραγκολεβαντίνοι.

Το 1844 εγκαταστάθηκαν στη Λάρνακα μοναχές του νεοσύστατου Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως, όπου ίδρυσαν μονή, στην οποία στεγαζόταν το πρώτο νοσοκομείο και φαρμακείο της Κύπρου. Ίδρυσαν, επίσης, τη Σχολή του Αγίου Ιωσήφ, το πρώτο παρθεναγωγείο του νησιού, το οποίο, στα 145 χρόνια που λειτούργησε, φιλοξένησε και παρείχε άριστη εκπαίδευση σε χιλιάδες μαθήτριες από όλες τις κοινότητες του νησιού, αποτειλώντας,

● Ο ναός του Τιμίου Σταυρού στη Λευκωσία τη δεκαετία του 1950.

● Μεσαιωνικός χάρτης της Λευκωσίας (1573).

● Το μοναστήρι των καλογριών του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα (μέσα 19ου αιώνα).

παράλληλα, σημαντικό παράγοντα στη διάδοση της γαλλοφωνίας στην Κύπρο. Με την αριθμητική αύξηση του λατινικού πληθυσμού της Λεμεσού και στο πνεύμα των μεταρρυθμίσεων του Τανζιμάτ (περίοδος θεμελιώδους αναδιοργάνωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας), ιδρύθηκε φραγκισκανική μονή το 1850. Το 1872 άρχισε η ανέγερση της εκκλησίας της Αγίας Αικατερίνης. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η λατινική κοινότητα της Κύπρου αριθμούσε γύρω στα 400-600 άτομα κατά τα μέσα του 19ου αιώνα, η

πλειοψηφία των οποίων κατοικούσε στη Λάρνακα, με μικρότερους αριθμούς στη Λευκωσία και τη Λεμεσό.

Αγγλοκρατία: Με την έλευση των Βρετανών στο νησί τον Ιούλιο του 1878 επήλθε και η θρησκευτική ανοχή και η πριότερη διοίκηση, που ενίσχυσαν ιδιαίτερα την ήδη εύπορη αθλή μικρή λατινική κοινότητα του νησιού. Στο πρώτο Νομοθετικό Συμβούλιο (1879-1882) συμμετείχε ο γαιοκτήμονας Riccardo Mattei, μαζί με έναν Ελληνορθόδοξο

● Η οικογένεια Μπερώ στο μπαλκόνι του αρχοντικού της στη Λάρνακα (1890).

● Παλιά φωτογραφία του παρεκκλησιού της Μονής του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα.

και δύο Μουσουλμάνους. Κατά τις πρώτες δεκαετίες της Αγγλοκρατίας, η λατινική κοινότητα της Κύπρου αυξήθηκε αριθμητικά με Ρωμαιοκαθολικούς από τη Μάλτα, την Ισπανία και τη Βρετανία, ορισμένους Αρμενοκαθολικούς πρόσφυγες από την Κιλικία, καθώς και μερικούς Μαρωνίτες, οι οποίοι ενσωματώθηκαν στη λατινική κοινότητα αφού μετακινήθηκαν από τα χωριά τους στις πόλεις.

● Ο Βασιλιάς Ιάκωβος Β΄ Λουζινιανός (1463-1473). Κάτω δεξιά διακρίνεται ο θυρεός της δυναστείας των Λουζινιανών.

- Γκραβούρα που απεικονίζει την εντυπωσιακή Πύλη Αμμοχώστου (1878).

- Η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στη Λευκωσία στις αρχές του 20ου αιώνα.

Κατά την Αγγλοκρατία (1878-1960), πολλοί Λατίνοι υπήρξαν δημόσιοι λειτουργοί, επιχειρηματίες, τραπεζίτες, ιατροί, ή έμποροι. Παράλληλα, ιδρύθηκε η Σχολή του Αγίου Ιωσήφ στη Λευκωσία (1884), καθώς και οι Σχολές Τέρρα Σάντα στη Λεμεσό (1923), την Αμμόχωστο (1952) και τον Κορμακίτη (1936), οι οποίες συνέβαλαν τα μέγιστα στην εκπαίδευση στο νησί. Ιδρύθηκε, επίσης, ο σύλλογος

«Κονκόρντια» (1903-1954) στη Λευκωσία, ο οποίος είχε σημαντικό αντίκτυπο στην κοινωνική ζωή της πρωτεύουσας. Με την πάροδο των χρόνων, οι Λατινοκύπριοι ενσωματώθηκαν όλο και περισσότερο στην ευρύτερη κυπριακή κοινωνία, κυρίως μέσω της εκπαίδευσης και της εργασίας τους.

- Αναμνηστική φωτογραφία της Σχολής του Αγίου Ιωσήφ στη Λευκωσία (αρχές Αγγλοκρατίας).

- Άποψη της Μονής του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα.

- Το παρεκκλήσι του Αγίου Αντωνίου στην έπαυλη Λαπιέρ στην Κοντέα (1962).
- Άποψη της εκκλησίας της Αγίας Αικατερίνης στη Λεμεσό.

Περίοδος Ανεξαρτησίας: Η Ανεξαρτησία του 1960 έφερε μια νέα εποχή για τους Λατίνους της Κύπρου, οι οποίοι αναγνωρίστηκαν ως θρησκευτική ομάδα και εκπροσωπούνται έκτοτε στη Βουλή από εκλεγμένο Εκπρόσωπο. Κατά τις διακοινοτικές ταραχές του 1963-1964, η λατινοκυπριακή κοινότητα δεν επηρεάστηκε ιδιαίτερα. Ωστόσο, η δεύτερη φάση της βάρβαρης τουρκικής εισβολής του 1974 έπληξε και τη λατινοκυπριακή κοινότητα: προσφυγοποιήθηκαν περίπου 30 οικογένειες από τη Λευκωσία, την Αμμόχωστο, την Κερύνεια και τον Ξερό, καταλήφθηκαν το φημισμένο Αββαείο του Μπέηλα-Πάις, η Σχολή και Μονή Τέρρα Σάντα στην Αμμόχωστο και τον Κορμακίτη, η εκκλησία της Αγίας Ελισάβετ στην Κερύνεια, το παρεκκλήσι του Αγίου Αντωνίου στην Κοντέα και το παρεκκλήσι του Αγίου Βαρνάβα στον Ξερό, ενώ το λατινικό κοιμητήριο της Λευκωσίας είναι από το 1974 απρόσιτο, αφού εφάπτεται της γραμμής κατάπαυσης του πυρός.

Παρά τις απώλειές της, η μικρή αλλιά εύπορη λατινική κοινότητα της Κύπρου συνέχισε να ευημερεί στις υπόλοιπες αστικές περιοχές, συμβάλλοντας πολιτιστικά και κοινωνικοοικονομικά στην ανάπτυξη της νήσου. Επιπλέον, τα λατινικά σχολεία συνεχίζουν να παρέχουν άριστη εκπαίδευση σε παιδιά, ανεξαρτήτως εθνικότητας ή θρησκευόμενου. Τις τελευταίες δεκαετίες, η δυναμική της λατινοκυπριακής κοινότητας έχει αλλιάξει με τον αυξανόμενο αριθμό γάμων με Ελληνοκυπρίους. Επιπλέον, τα τελευταία 25-30 χρόνια είδαν την άφιξη χιλιάδων Ρωμαιοκαθολικών από χώρες της Ανατολικής, Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης, της Νοτιοανατολικής Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, μερικοί από τους οποίους έχουν εγκατασταθεί μόνιμα στην Κύπρο.

Δημογραφικό Προφίλ

Σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία, στα μέσα του 19ου αιώνα ζούσαν στην Κύπρο περίπου 500 Ευρωπαίοι Καθολικοί. Με βάση τις απογραφές πληθυσμού που διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια της Αγγλοκρατίας μεταξύ 1881 και 1946, ο αριθμός των Λατίνων και των άλλων Ρωμαιοκαθολικών στην Κύπρο κυμαινόταν μεταξύ 800 και 1.200 άτομα, ενώ το 1960 υπήρχαν 4.505 Ρωμαιοκαθολικοί, εκ των οποίων οι 2.796 ήταν μεσογειακής καταγωγής και οι 1.709 Βρετανοί.

	1881	1891	1901	1911	1921	1931	1946	1960
Επαρχία Λευκωσίας	209	206	251	254	268	250	486	1.628
Επαρχία Λεμεσού	324	190	111	138	234	239	177	1.573
Επαρχία Αμμοχώστου	41	47	65	35	64	62	81	750
Επαρχία Λάρνακας	649	425	357	272	309	271	223	449
Επαρχία Πάφου	8	20	15	4	18	20	18	13
Επαρχία Κερύνειας	44	27	25	112	59	9	29	92
Σύνολο	1.275	915	824	815	952	851	1.014	4.505

Πηγή: Βρετανική Διοίκηση, Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών της Κυπριακής Δημοκρατίας

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της απογραφής του 2011, ο αριθμός των μελών της λατινικής θρησκευτικής ομάδας ανέρχεται σε 800, εκ των οποίων περίπου 50% ζουν στη Λευκωσία, 35% στη Λεμεσό, 10% στη Λάρνακα και 5% στην Πάφο.

Υπάρχουν, επίσης, Ρωμαιοκαθολικοί που δεν αποτελούν μέρος της λατινικής θρησκευτικής ομάδας: περίπου 5.000 αλλοδαποί Ρωμαιοκαθολικοί μόνιμοι κάτοικοι Κύπρου και περίπου 15.000 Ρωμαιοκαθολικοί που διαμένουν προσωρινά στην Κύπρο.

Σημαντικές Προσωπικότητες

Κατά τη μακρόχρονη παρουσία των Λατίνων στο νησί, αρκετά μέλη της Ιταλικής κοινότητας έχουν συνεισφέρει σημαντικά και πολυπληθώρα στην κοινωνικοοικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της Κύπρου.

Πιο κάτω, αναφέρονται ενδεικτικά κάποια από τα σημαντικά μέλη της Ιταλικής κοινότητας:

- Μπρούνο Καννόνι (1909-1998): Ανέλαβε τον εκσυγχρονισμό του συστήματος ηλεκτροφώτισης της Λεμεσού.
- Δρ. Τζιουζέππε Καρλιέτι (1784-1845) και Δρ. Λουίτζι Καρλιέτι (1804-1871): Γνωστοί ιατροί στη Λάρνακα, οι οποίοι πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους και στα προξενεία.
- Ιωσήφ Καφιέρο (1877-1953): Επαρχιακός Μηχανικός Λεμεσού, ο οποίος σχεδίασε σημαντικά κτήρια στη Λεμεσό και αλλού.
- Γουσταύος Λαφφών (1835-1906): Γνωστός ποιητής, με έργα στα Γαλλικά και τα Αγγλικά.
- Τομάζο Μαδέλλη (1888-1952): Υπηρέτησε ως Διευθυντής του Ταχυδρομείου Λάρνακας.
- Ρικάρντο Ματέι (1826-1893): Γνωστός έμπορος στη Λάρνακα, μέλος του πρώτου Νομοθετικού Συμβουλίου και εμπνευστής της πρώτης επιτυχούς μεθόδου για την εξολόθρευση της ακρίδας στην Κύπρο.
- Τζιουζέππε Παγιάτα: Πολιτικός μηχανικός, δημιούργησε το σιδηροδρομείο του Τμήματος Δημοσίων Έργων παρά το σιδηροδρομικό σταθμό της Λευκωσίας.
- Αδελφή Σοφή Σιαμπόν (1847-1894): Εργάστηκε άοκνα στη Μονή του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα, προσφέροντας φροντίδα και ανακούφιση σε χιλιάδες φτωχούς, δυστυχισμένους και ασθενείς.
- Αμβρόσιος Τζιοζεφέν (1864-1935): Ίδρυσε την πρώτη φιλαρμονική της Αστυνομίας.
- Αρμάντο Τζιοζεφέν (1931-2011): Βραβευμένος ζωγράφος και μουσικοσυνθέτης.
- Έντγκαρ Φένεκ: Πολιτικός μηχανικός στο Τμήμα Δημοσίων Έργων, τοποθέτησε τη βενετική στήλη μπροστά από το σεράγιο Λευκωσίας.
- Ούγος Φένεκ: Χωρομέτρης στο Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, χωρομέτρηση τη χερσόνησο της Καρπασίας.
- Δρ. Ζιοζέφ-Ιρενέ Φομπλάνι (1805-1864): Φιλέλληνας γιατρός, παρείχε μέχρι το θάνατό του δωρεάν ιατρική περίθαλψη σε χιλιάδες Λαρνακείς, ενώ το 1856 διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο αποτρέποντας καταστροφική έκρηξη σε πυριτιδαποθήκη, σώζοντας έτσι την πόλη της Σκάλας.
- Δρ. Αννίβας Φράνσις (1904-1994): Διαπρεπής χειρουργός, διετέλεσε επί σειρά ετών Δήμαρχος της Λάρνακας και Πρόεδρος του Εμπορικού Επιμελητηρίου Λάρνακας.
- Μισιέλι Χούρι (1895-1989): Διακεκριμένος δικηγόρος και μέλος της διαπραγματευτικής ομάδας της Διασκεπτικής Συνέλευσης το 1947.
- Οι τραπεζίτες Πίο Ουσιμάνι και Αμαντέο Σάντι.

-
- Οι επιχειρηματίες Άντονι, Βίκτωρ, Ουμπέρτο, Πήτερ, Τζιοβάνι και Νίνο Μαντοβάνι, Σελεστίν Μπερώ, Τζιόζεφ Πασκοτίνι, Άντωνι Πιερρόνι και Φέλιξ Τσιρίλλι. Η εταιρεία της οικογένειας Μαντοβάνι ίδρυσε το πρώτο πολιτικό αεροδρόμιο στην Κύπρο, που λειτουργούσε στη Λάρνακα (1930-1935).
  - Οι φωτογράφοι Ίρμα, Κάρολος και Λεοπόλδος Γκλάζνερ, Ιωσήφ Μπούρτζι και Ιωάννης Φώσκολο.
  - Οι οικογένειες Διάκονο, Λαπιέρ, Ρορέτι και Σαλέτοβιτς, οι οποίες υπήρξαν μεγάλοι γαιοκτήμονες.
  - Αρθούρος Ισσεγιεκ: Διευθυντής των Φαρμακευτικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Υγείας.
  - Δρ. Ιωσήφ Ιωσηφίδης: Μέλος της Αναθεωρητικής Αρχής Προσφορών, συγγραφέας και καθηγητής.
  - Ανδρέας Καραγιάν: Διεθνώς διακεκριμένος ζωγράφος και συγγραφέας.
  - Δρ. Σηλβαίν Μπερώ: Διαπρεπής καθηγητής, ερευνητής και ιστορικός.

Όσον αφορά στην τοπική αυτοδιοίκηση, ο Δρ Αννίβας Φράνσις υπηρέτησε ως Αντιδήμαρχος (1949-1962 και 1964-1967) και Δήμαρχος Λάρνακας (1967-1975), ενώ υπηρέτησαν και άλλοι Λατίνοι ως δημοτικοί σύμβουλοι. Στο πρώτο δημοτικό συμβούλιο της Λάρνακας (1878-1879) υπηρέτησαν ο Αντώνιο Ουσμιάνι, ο Μισιέλι Τσιρίλλι, ο Λεοπόλδος Μπερώ και ο Παύλος Βαίτασσάρ. Στη συνέχεια, ως δημοτικός σύμβουλος Λάρνακας υπηρέτησε ο Αντώνιο Μαντοβάνι (1892-1896 και 1901-1908), ενώ πιο πρόσφατα ως δημοτική σύμβουλος Λάρνακας υπηρέτησε η Ιωσηφίνα Αντωνίου-Φράνσις (1991-2001).

Εκπρόσωποι των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων από το 1960 μέχρι σήμερα:

- Άντονι Πιερρόνι (1913-1998): Δικηγόρος, επιχειρηματίας και αξιωματικός της Κυπριακής Εθελοντικής Δύναμης κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Διετέλεσε Εκπρόσωπος των Λατίνων κατά την περίοδο 1960-1976.
- Φέλιξ Τσιρίλλι (1911-2008): Επιχειρηματίας, ταμίας του Κυπριακού Ερυθρού Σταυρού και Επίτιμος Πρόξενος της Ινδίας στην Κύπρο. Διετέλεσε Εκπρόσωπος των Λατίνων κατά την περίοδο 1976-1991.
- Μπενίτο Μαντοβάνι: Είναι ναυτιλιακός, τουριστικός και ταξιδιωτικός πράκτορας, συγγραφέας παιδικών βιβλίων, ιδρυτικό μέλος του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κύπρου-Τεργέστης. Διετέλεσε, επίσης, Επίτιμος Πρόξενος της Ιταλίας στην Κύπρο. Εξελέγη Εκπρόσωπος των Λατίνων το 1991 και έκτοτε συνεχίζει να επανεκλέγεται και να υπηρετεί την κοινότητά του.

- Η Πρεσβεία της Αγίας Έδρας στη Λευκωσία.

Η Λατινική Εκκλησία Κύπρου

Το 1196 ιδρύθηκαν για πρώτη φορά στην Κύπρο Λατινική Αρχιεπισκοπή και τρεις Επισκοπές με συνεχή παρουσία στο νησί καθ' όλη τη Φραγκοκρατία (1192-1489) και την Ενετοκρατία (1489-1570). Κατά τις περιόδους αυτές, διατηρούσαν σημαντική παρουσία στην Κύπρο διάφορα λατινικά τάγματα που διέθεταν μεγάλες εκτάσεις γης και πολυάριθμα μοναστήρια. Μετά την οθωμανική κατάληψη της νήσου, η Λατινική Εκκλησία ουσιαστικά διαλύθηκε και οι νέοι κυρίαρχοι της Κύπρου αποκατέστησαν την Ελληνορθόδοξη Εκκλησία ως τη μόνη αντιπροσωπευτική Εκκλησία για τους Χριστιανούς του νησιού.

Έκτοτε, η παρουσία της Λατινικής Εκκλησίας στο νησί περιοριζόταν σε λιγοστούς Φραγκισκανούς και, για ένα διάστημα, Καπουτσίνους μοναχούς, ενώ μεταξύ 1629 και 1684 είχε ιδρυθεί Επισκοπή στην Πάφο. Από το 1847, στην Κύπρο υπηρετεί μόνιμος Βικάριος των Λατίνων, ο οποίος υπάγεται στο Λατινικό Πατριαρχείο της Ιερουσαλήμ. Το Βικαριάτο στεγάζεται σε ιδιόκτητη μονή στη Λευκωσία. Εκτός από το Γενικό Βικάριο, σήμερα υπηρετούν άλλοι 11 Λατίνοι ιερείς (από τρεις στη Λεμεσό, τη Λάρνακα και τη Λευκωσία και δύο στην Πάφο). Το Λατινικό Βικαριάτο στηρίζεται με ετήσια χορηγία από την Κυβέρνηση.

Μεταξύ 4 και 6 Ιουνίου 2010, πραγματοποιήθηκε η πρώτη επίσκεψη Πάπα στην Κύπρο. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του, η Αυτού Αγιότης ο Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄ φιλοξενήθηκε στην Πρεσβεία της Αγίας Έδρας, παρά την Πύλη Πάφου στη Λευκωσία.

- Η εκκλησία της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα.

Εκκλησίες και Παρεκκλήσια

Οι Λατίνοι διαθέτουν τις δικές τους εκκλησίες και παρεκκλήσια, ως εξής:

- Στη Λευκωσία βρίσκεται ο καθεδρικός ναός του Τιμίου Σταυρού, ο οποίος πρωτοκτίστηκε το 1596 και ξανά το 1642, ενώ έγινε αποκατάστασή του το 1863. Ο σημερινός ναός κτίστηκε μεταξύ 1900 και 1902 με δωρεά από τη Βασίλισσα της Ισπανίας Μαρία-Χριστίνα. Επίσης στη Λευκωσία βρίσκονται η μονή και το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωσήφ (1884), το παρεκκλήσι του Αγίου Βαρνάβα, το οποίο κτίστηκε το 1955 στο χώρο του Κοιμηγίου Τέρρα Σάντα, καθώς και ένα παρεκκλήσι στο παλαιό λατινικό κοιμητήριο (1957).
- Στη Λάρνακα βρίσκεται η εκκλησία της Παναγίας των Χαρίτων, η οποία πρωτοκτίστηκε το 1596, ενώ το 1724 αντικαταστάθηκε από μοναστήρι και μεγαλύτερη εκκλησία. Η σημερινή εκκλησία είναι κτίσμα του 1842-1848. Επίσης στη Λάρνακα βρίσκονται η Μονή του Αγίου Ιωσήφ, η οποία κτίστηκε μεταξύ 1846 και 1848, το παρεκκλήσι της μονής (1853), καθώς και ένα παρεκκλήσι στο λατινικό κοιμητήριο της πόλης (1933).
- Στη Λεμεσό βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης, η οποία κτίστηκε μεταξύ 1872 και 1879, δίπλα από το φραγκισκανικό μοναστήρι (1850), ενώ στη συνέχεια ανακαινίστηκε μεταξύ 1979 και 1981. Επίσης στη Λεμεσό βρίσκονται η μονή και το παρεκκλήσι της Αγίας Μαρίας (1965), καθώς και ένα παρεκκλήσι στο λατινικό κοιμητήριο της πόλης (1905).
- Στο Μέσα Χωριό βρίσκεται το παρεκκλήσι των Αγίων Κοσμά και Δαμιανού, το οποίο κτίστηκε το 1995.
- Κατά τους θερινούς μήνες, λειτούργουν, επίσης, το παρεκκλήσι της Αγίας Μαρίας (Τρόδος: 1932) και το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωσήφ (Πρόδρομος: 1936).

- Το παρεκκλήσι των Αγίων Κοσμά και Δαμιανού στο Μέσα Χωριό.

- Το παλαιό παρεκκλήσι της Μονής της Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό (1947).

- Το εσωτερικό της εκκλησίας της Παναγίας των Χαρίτων, η οποία φημίζεται για την ακουστική της.

- Η εκκλησία της Αγίας Ελισάβετ στην Κερύνεια.

Αξίζει να αναφερθεί ότι Λειτουργίες τελούνται και στις ορθόδοξες εκκλησίες της Αγίας Κυριακής στην Πάφο και του Αγίου Δημητρίου στην Πόλη Χρυσοχούς, μετά από την ευγενή παραχώρηση του τέως Μητροπολίτη Πάφου Χρυσόστομου και νυν Αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Β', προκαθήμενου της Εκκλησίας της Κύπρου, καθώς επίσης και σε χώρους στο Πισσούρι, την Αγία Νάπα και το Παραλίμνι.

Οι πιο κάτω λατινικές εκκλησίες βρίσκονται στις κατεχόμενες περιοχές:

- Στην Κερύνεια βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Ελισάβετ της Ουγγαρίας (1907). Σήμερα λειτουργείται τακτικά από τους Λατίνους ιερείς της Λευκωσίας.
- Στην Αμμόχωστο βρίσκονται η μαρωνιτική εκκλησία της Ιεράς Καρδίας του Ιησού (1900), την οποία λειτουργούσαν Φραγκισκανοί ιερείς, καθώς και το παρεκκλήσι της Σχολής Τέρρα Σάντα (1952). Και οι δύο ναοί βρίσκονται σήμερα στην περιφραγμένη περιοχή των Βαρωσίων και δεν λειτουργούν, καθώς βρίσκονται υπό τη στρατιωτική κατοχή της Τουρκίας.
- Στον Ξερό υπήρχε ένα μικρό εκκλησάκι αφιερωμένο στον Άγιο Βαρνάβα (1930). Κατεδαφίστηκε από το τουρκικό κατοχικό καθεστώς το 1975 και στη θέση του κατασκευάστηκε κυκλικός κόμβος.
- Στην Κοντέα υπήρχε το παρεκκλήσι του Αγίου Αντωνίου (1910), το οποίο έκτισε και χρησιμοποιούσε η γνωστή οικογένεια Λαπιέρ. Δυστυχώς, σήμερα βρίσκεται σε θλιβερή κατάσταση.

● Το ιστορικό Κολλέγιο Τέρρα Σάντα στη Λευκωσία.

● Οι απόφοιτοι της Σχολής Τέρρα Σάντα στη Λευκωσία (1957).

● Μάθημα δακτυλογραφίας στη Σχολή Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό (1945).

Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Ένας από τους σημαντικότερους τομείς στους οποίους συνέβαλε ουσιαστικά η λατινική κοινότητα της Κύπρου είναι η εκπαίδευση. Στα λατινικά εκπαιδευτήρια του νησιού, τα οποία πάντοτε υπήρξαν ανοικτά σε όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως καταγωγής, εθνικότητας ή θρησκείας, φοίτησαν και μορφώθηκαν δεκάδες χιλιάδες μαθητές και μαθήτριες από όλες τις κοινότητες του νησιού: ελληνική, τουρκική, αρμενική, μαρωνιτική, λατινική και εβραϊκή. Καθώς τα σχολεία αυτά στο παρελθόν διέθεταν και οικοτροφεία, μεγάλος αριθμός οικοτρόφων μαθητών από το εξωτερικό φοιτούσε στις λατινικές σχολές της Κύπρου.

Σήμερα λειτουργούν δύο μόνο λατινικά σχολεία: το Κολλέγιο Τέρρα Σάντα στη Λευκωσία και η Σχολή Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό. Το Κολλέγιο Τέρρα Σάντα είναι το αρχαιότερο εκπαιδευτικό ίδρυμα στην Κύπρο. Ιδρύθηκε ως αρρεναγωγείο από Φραγκισκανούς μοναχούς το 1646 και στεγαζόταν αρχικά πηλά στην εκκλησία του Τιμίου

Σταυρού. Από το 1955 λειτουργεί σε ιδιόκτητο κτήριο στην Ακρόπολη, παρέχοντας συνολική εκπαίδευση (νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο/Λύκειο), ενώ από το 1970 είναι μεικτό· σήμερα διαθέτει συνολικά περίπου 400 μαθητές. Η Σχολή Αγίας Μαρίας ιδρύθηκε ως παρθεναγωγείο από Φραγκισκανές μοναχές το 1923 και στεγαζόταν αρχικά στο κτήριο όπου σήμερα βρίσκονται τα γραφεία της Μητρόπολης Λεμεσού. Από το 1965 λειτουργεί σε νέο ιδιόκτητο κτήριο απέναντι από τα Δικαστήρια, παρέχοντας συνολική εκπαίδευση (νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο/Λύκειο), ενώ από το 2000 είναι μεικτό· σήμερα διαθέτει συνολικά περίπου 950 μαθητές. Σημειώνεται ότι και τα δύο λειτουργούν ως ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά σχολεία και καλλιιεργούν την πολυπολιτισμικότητα.

Στο παρελθόν λειτουργούσαν και άλλα λατινικά εκπαιδευτήρια, τα οποία άφησαν τη σφραγίδα τους στην ιστορία της εκπαίδευσης στην Κύπρο. Τέτοια ήταν οι Σχολές του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα (1844-1990), τη

- Η Σχολή της Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό.

- Αναμνηστική φωτογραφία των αποφοίτων της Σχολής Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό (1958).

Λεμεσό (1877-1921) και τη Λευκωσία (1884-1987), τις οποίες λειτουργούσαν μοναχές του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως, οι Σχολές Τέρρα Σάντα στη Λάρνακα (1844-1939 και 1950-1956) και τη Λεμεσό (1860-1939 και 1951-1956), τις οποίες λειτουργούσαν Φραγκισκανοί μοναχοί, καθώς και οι Σχολές Τέρρα Σάντα στον Κορμακίτη (1936-1981) και την Αμμόχωστο (1952-1974), τις οποίες λειτουργούσαν Μοναχές του Τάγματος της Ιεράς Καρδίας του Ιησού. Κατά την περίοδο 1999-2011, η ιταλική ενορία Πάφου λειτουργούσε το νηπιαγωγείο «La Souris Verte».

- Η Σχολή της Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό.

● Το υπό ανέγερση Κέντρο Ανακουφιστικής Φροντίδας (Hospice) στο Μέσα Χωριό.

● Η Στέγη Ευγηρίας «Villa Regina Pacis» στη Λάρνακα.

● Το Καταφύγιο Ξένων Εργαζομένων Αγίου Ιωσήφ στη Λευκωσία.

Κοινοτικοί Οργανισμοί και Δραστηριότητες

Η λατινική κοινότητα διοργανώνει ένα ευρύ φάσμα φιλανθρωπικών, ανθρωπιστικών, πολιτιστικών και κοινωνικών εκδηλώσεων. Στη Λευκωσία λειτουργεί η Φιλανθρωπική Οργάνωση Αγίου Αντωνίου (1926) και το Καταφύγιο Ξένων Εργαζομένων Αγίου Ιωσήφ (2000), στη Λεμεσό λειτουργεί η Φιλανθρωπική Οργάνωση Αγίας Αικατερίνης (1958) και το Καταφύγιο Ξένων Εργαζομένων Αγίου Φραγκίσκου (2003), ενώ στη Λάρνακα λειτουργεί ο Σύνδεσμος Αγίου Ιωσήφ, Προστάτη των Απόρων και Φτωχών (2011). Υπάρχει, επίσης, η Νεολαία Λατινικής Κοινότητας (2002).

Η λατινική κοινότητα διαθέτει τη Στέγη Ευγηρίας «Villa Regina Pacis» στη Λάρνακα (1972) και το Λατινικό Κοινοτικό Κέντρο στην Κάτω Πάφο (2000), ενώ μέσα στο 2013 αναμένεται να λειτουργήσει και το Κέντρο Ανακουφιστικής Φροντίδας (Hospice) του Αρχαγγέλιου Μιχαήλ στο Μέσα Χωριό. Η λατινική κοινότητα συμμετέχει, επίσης, στη Φιλανθρωπική Οργάνωση - Κοινωνία «Χάριτας» Κύπρου (1963).

Η λατινική κοινότητα δεν έχει δικιά της μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ωστόσο, κυκλοφορούν τα κατά τόπους μηνιαία ενοριακά εκκλησιαστικά δελτία και η διμηνιαία επιστολή του Εκπροσώπου προς τα μέλη και τους φίλους της κοινότητας (από το 1991). Από το 1999, το Πρώτο Ραδιοφωνικό Πρόγραμμα του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου μεταδίδει σε εβδομαδιαία βάση ημίωρη εκπομπή για τη λατινική κοινότητα με τίτλο «Οι Λατίνοι της Κύπρου, χθες και σήμερα» (κάθε Παρασκευή, 16:00-16:30). Η επίσημη ιστοσελίδα της κοινότητας είναι από το 2008 η www.latincatholicsofcyprus.com, η οποία φιλοξενεί, μεταξύ άλλων, το ντοκιμαντέρ «Ταξίδι στο χθες και το σήμερα με τη θρησκευτική ομάδα των Λατίνων». Από το 2005 λειτουργεί και η ιστοσελίδα της Λατινικής Εκκλησίας Κύπρου www.cypruscatholicchurch.org.

Μνημεία

Η Ιταλική κοινότητα διαθέτει τα πιο κάτω μνημεία:

- Στον περίβολο της εκκλησίας της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα βρίσκεται η μαρμάρινη προτομή του αρχιτέκτονα της εκκλησίας, πατέρα Serafino da Roccascalegna (1892).
  - Μπροστά από την είσοδο της Μονής του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα βρίσκεται κρήνη από χυτοσίδηρο (1895) και αναμνηστική μαρμάρινη πλάκα (1994) εις μνήμην της αδελφής Sophie Chambon.
  - Από τον τελευταίο όροφο της Σχολής του Αγίου Ιωσήφ στη Λευκωσία βρίσκεται υπερυψωμένο το μαρμάρινο άγαλμα του Αγίου Ιωσήφ με τον Χριστό (1956).
  - Μπροστά από την είσοδο της Σχολής της Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό βρίσκεται το μαρμάρινο άγαλμα του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης (1965).
- *Μια καλογριά στέκεται δίπλα από το μνημείο που ανεγέρθηκε στη Λάρνακα εις μνήμην της αδελφής Sophie Chambon (1847-1894).*

- Ο περίφημος πύργος του Θθέλλου στην Αμμόχωστο.

- Μεσαιωνικός χάρτης της Αμμοχώστου (1572).

Η Κληρονομιά της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Οι σχεδόν τέσσερις αιώνες λατινικής παρουσίας (1192-1570) άφησαν ανεξίτηλη τη σφραγίδα τους στην Κύπρο:

- Δόθηκε το έναυσμα για τη δημιουργία του φραγκοβυζαντινού αρχιτεκτονικού ρυθμού.
- Διαμορφώθηκε η ιταλοβυζαντινή εικονογραφική τεχνοτροπία.
- Ανεγέρθηκαν δεκάδες αρχιτεκτονικά μνημεία σε ολόκληρη την Κύπρο.
- Εισήλθαν στην κυπριακή διάλεκτο δεκάδες λέξεις, ονόματα/επωνύμα και τοπωνύμια γαλλικής ή ιταλικής προέλευσης, πολλά εκ των οποίων υπάρχουν μέχρι σήμερα.
- Πήρε το όνομά της η περίφημη κουμανταρία, το αρχαιότερο επώνυμο κρασί παγκοσμίως.

Όσον αφορά τα αρχιτεκτονικά μνημεία (ναοί, διοικητικά κτήρια και οχυρωματικά έργα) που κατασκεύασαν οι Λουζινανοί και οι Ενετοί στο νησί και σώζονται μέχρι σήμερα, τα πιο εξέχοντα είναι τα ακόλουθα:

- Το Αββαείο του Μπέλλα-Πάις, ένα μοναδικό δείγμα γοθτικής αρχιτεκτονικής σε ολόκληρο το Λεβάντε. Σήμερα βρίσκεται στις κατεχόμενες περιοχές.
- Τα ισχυρά ορεινά φρούρια του Πενταδακτύλου Άγιος Ιληρίων, Βουφαβέντο και Καντάρα βρίσκονται στις κατεχόμενες περιοχές.

- Το κάστρο της Κερύνειας στην κατεχόμενη από τα τουρκικά στρατεύματα πόλη της Κερύνειας.

-
- Τα πεδινά κάστρα στα Γαστριά, στην Κερύνεια, στο Κοιλότσι, στη Λάρνακα, στη Λεμεσό και στην Πάφο. Τα πρώτα δύο βρίσκονται στις κατεχόμενες περιοχές.
  - Οι παραθαλάσσιοι πύργοι στην Αθαλάττα, στο Κίτι, στην Ξυλοφάγου, στην Πύλα και στη Χοιροκοιτία.
  - Τα κυκλικά ενετικά τείχη της Λευκωσίας, με 11 καρδιάσχημους προμαχώνες και τρεις πύλεις, πρότυπο αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής. Μέρος τους βρίσκεται στις κατεχόμενες περιοχές.
  - Τα τραπεζοειδή μεσαιωνικά τείχη της Αμμοχώστου, με 10 προμαχώνες, τέσσερις πύργους και δύο πύλεις, βρίσκονται στις κατεχόμενες περιοχές.
  - Ο καθεδρικός ναός της Αγίας Σοφίας, οι ναοί της Αγίας Αικατερίνης και της Παναγίας της Τύρου (κατεχόμενη Λευκωσία), η Μονή της Αγίας Μαρίας των Αυγουστίνων, το ανάκτορο των Λουζινιανών και η Καστελλιώτισσα (ελεύθερη Λευκωσία), ο καθεδρικός ναός του Αγίου Νικολάου, οι ναοί των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου και της Αγίας Άννας και το ενετικό παλάτι (κατεχόμενη Αμμόχωστος).
  - Οι βασιλικές επαύλεις στα Κούκλια και στην Ποταμιά.
  - Το βασιλικό παρεκκλήσι στα Πυργά.

Όσον αφορά στην επίδραση στην κυπριακή διάλεκτο, σημειώνεται ότι δεκάδες λέξεις που χρησιμοποιούνται σήμερα έλκουν την καταγωγή τους από την περίοδο της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας. Οι πιο κάτω λέξεις χρησιμοποιούνται συχνά στη σημερινή κυπριακή διάλεκτο:

- **Λατινικές:** βούκκα (μάγουλο), ζιβανία (είδος ρακί), καλλιτίτζιν (πέταλο), κουκουμάς (κουμπάρας), κούσπος (σκαπάνη), μαντηλιά (πετσέτα), μπουκκώνω (γεμίζω/κλείνω το στόμα), πλουμίζω (στολιζώ), πούγκα (τσέπη), ρουσουδίν (ιλαρά), στουπώνω (βουλλώνω), φουτουνιάζουμαι (εξοργίζομαι).
- **Προβηγκιανές:** κουλιιάζω (φιλιτράρω), κουμέρα (κουμπάρα), πουλιουστρίνα (πρωτοχρονιάτικο χρηματικό δώρο), ρότσα (πέτρα), σπιλίγκα (καρφίτσα), τάτσα (λεκές), τσαέρα (καρέκλα), τσιμιλιά (καπνοδόχος), τσούρα (κατσίκια).
- **Γαλλικές:** αμάντα (πρεμία), βλιάγκα (υπομονή), γλιππάρω (αποφεύγω/γλιτωτώνω), ζάμπα (γοφός), κούζα (κανάτα), κουμανταρία (είδος γλυκού κρασιού), μίντζιπς (ισχνός), πεζούνιν (περιστέρι), ποδίνα (μπότα), πρότσα (πιρουνί), σέντε (πατάρι), φλιαντζίν (συκώτι), φλαούνα (πασχαλινό τσουρέκι), φλόκκος (σφουγγαρόπανο), φουκού (μαγκάλι).
- **Γαλλοϊταλικές:** δυσπυρκώ (δυσανασχετώ), κοστώνω (μελιανάζω), μαραπέλλα (κορόμπλο), παλάρω (δυναμώνω), πομιλόριν (ντομάτα), πουρνέλλα (δαμάσκηνο), σιουκράζουμαι (πσχάζω).
- **Ιταλικές:** αμπούστα (θήκη), γιουτώ (βολεύω/βοηθώ), ζαμπούκκος (κουφοξυλιά), καρκόλια (κρεβάτι), κατσέλλα (αγελάδα), λάντα (λιμνασμένο νερό), λαντζιεύκω (λοχιζώ), λαπορτάρω (καταγγέλλω παράπτωμα), λασμαρίν (δεντρολίβανο), λούντζα (καπνιστό χοιρινό), μάππα (μπάλα), μάππουρος (κουκουνάρι), μασιιάζω (τσαλακώνω), μασικόριδον (φυτό νάρκισσος), ξαρνιάζω (γδέρνω), παπίρα (πάπια), παρτάρω (μεροληπτώ), περσιάνα (κιγκλιδωτό παραθυρόφυλλο), πιλάντζα (ζυγαριά), πλάτσα (απλωσιά), πότσα (μπουκάλα), ραφκίολια (ραβιόλι), ριάλια (λεφτά), σινιάρω (σημαδεύω/αναγνωρίζω), σουπώνω (βρέχω), σπόντα (καρφί), σοιπέττος (κυνηγετικό όπλο), σταγκώνω (κλείνω ερμητικά), στράτα (δρόμος), συσταρίζω (συγυρίζω), τίτσιρος (γυμνός), ττάππος (πώμα/κοντός), φαλλιάρω (συγχύζομαι), φαραώνα (φραγκόκοτα), φκίόρον (λουλούδι), φουντάνα (βρύση) και οι εκφράσεις καρτέλλιον (μεγάλη ποσότητα), μάγκο μου (τουλάχιστον), μάνι-μάνι (γρήγορα) και στρακόττον (έντονο μεθύσι).
- **Βενετικές:** καντούνιν (δρομάκι, γωνία), καράσλιος (σαλιγκάρι), κάστια (βάσανα), κούρβα (στροφή), λαβέζιν (χύτρα), λαμιντζάνα (φιάλη μεγάλου μεγέθους), πομπάρω (φουσκώνω), ρέμπελις (αλήτης), σκαρπάρης (παπουτσιής) και το επιφώνημα «σιόρ».
- **Αραγωνικές:** κουέλλα (προβατίνα), λόττα (γουρούνα).

Όσο δε αφορά τα τοπωνύμια, τα οποία είναι αρκετά, ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

- **Από ευγενείς:** Αγκολέμι, Αγλαντζιά, Αθαμινός, Αναβαργός, Βατυλή, Ζακάκι, Καπούτι, Κοντεμένος, Κυβίδες, Λαζανιά, Λιβερά, Λουρουτζίνα, Μάμμαρι, Μαρί, Μαρκί, Μενεού, Μένοικο, Ομορφίτα, Τάλλα, Τερσεφάνου, Τζιάος, Φυκάρδου και πιθανώς το Πελένδρι και η Φιάσου.
- **Από τα Γαλλικά:** Αγκαστίνα, Απλάντα, Αχέλια, Ίνια, Κοντέα, Μάσαρι, Μπέλλα-Πάις, Σκάλλα.
- **Από τα Ιταλικά:** Βουφαβέντο, Κάβο Γάτα, Κάβο Γκρέκο, Πέγεια, Στράκκα, Τέρρα, Φοντάνα Αμορόζα, Φουντζί και πιθανώς ο Κόρνος.
- **Από μοναχικά τάγματα:** Αρόδες, Κάρμι, Σπιτάλλι, Τέμπλις και Φρέναρος.
- **Φραγκοελληνικές ονομασίες:** Δελίκκπος, Καζάφανι, Κρήτου Τέρρα, Λάρα, Λέμπα, Λετύμπου, Σανταλάρης.

• Άποψη του λατινικού κοιμητηρίου της Λάρνακας.

Κοιμητήρια

Η λατινική κοινότητα διαθέτει τα δικά της κοιμητήρια:

- Στην περιοχή της Λευκωσίας υπάρχουν δύο κοιμητήρια. Το παλαιό λατινικό κοιμητήριο, κοινό με τους Μαρωνίτες, άρχισε να λειτουργεί το 1935 δυτικά του Αγίου Δομετίου, αλλά από το 1974 εγκαταλείφθηκε, καθώς εφάπτεται της γραμμής κατάπαυσης του πυρός. Στις 2 Νοεμβρίου κάθε έτους (Ημέρα των Ψυχών) επιτρέπεται η επίσκεψη στο χώρο με τη συνοδεία της ΟΥΝΦΙΚΥΠ. Το νέο κοιμητήριο, στην περιοχή της Νήσου, άρχισε τη λειτουργία του το 2007, σε γη που παραχωρήθηκε από την Κυβέρνηση.
- Το λατινικό κοιμητήριο της Λάρνακας, νοτιοανατολικά του ορθόδοξου κοιμητηρίου, άρχισε να λειτουργεί το 1880.
- Το λατινικό κοιμητήριο της Λεμεσού, δίπλα από το σταθμό της Πυροσβεστικής, άρχισε να λειτουργεί το 1905. Καθώς είναι πλήρες, από το 2007 η λατινική κοινότητα χρησιμοποιεί το μαρωνιτικό κοιμητήριο της Λεμεσού, το οποίο λειτουργεί από το 1998.

Αναφέρεται, επίσης, ότι στο παλαιό κοιμητήριο της Λευκωσίας και στα κοιμητήρια της Λάρνακας και της Λεμεσού υπάρχουν μικρά παρεκκλήσια. Το παρεκκλήσι στο κοιμητήριο της Λευκωσίας κτίστηκε το 1957, το παρεκκλήσι στο κοιμητήριο της Λάρνακας κτίστηκε το 1933, ενώ το παρεκκλήσι στο κοιμητήριο της Λεμεσού κτίστηκε το 1905.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

- 1126 Η πρώτη καταγραμμένη εμφάνιση Λατίνων (Ρωμαιοκαθολικών) στην Κύπρο.
- 1192-1489 Φραγκοκρατία. Χιλιάδες Ρωμαιοκαθολικοί λαϊκοί και κληρικοί εγκαθίστανται στο νησί μας, το οποίο γίνεται ανεξάρτητο βασίλειο υπό τη δυναστεία των Λουζινιανών.
- 1489-1570 Ενετοκρατία. Η Κύπρος γίνεται αποικία της Δημοκρατίας της Βενετίας.
- 1570-1571 Κατάληψη της Κύπρου από τους Οθωμανούς. Η Λατινική Εκκλησία καταργείται και οι Λατίνοι εξορίζονται ή γίνονται Ορθόδοξοι, Μουσουλμάνοι ή Λινοβάμβακοι.
- 1593 Οι Φραγκισκανοί Αδελφοί επιστρέφουν στην Κύπρο και κτίζουν διάφορα ιδρύματα.
- 1627 Οι Καπουτσίνοι Αδελφοί καταφθάνουν στην Κύπρο και κτίζουν διάφορα ιδρύματα. Αποχωρούν από το νησί το 1791.
- 1646 Οι Φραγκισκανοί Αδελφοί ιδρύουν τη Σχολή Τέρρα Σάντα στη Λευκωσία. Μετακινείται στη σημερινή της τοποθεσία το 1955.
- 1844 Οι Αδελφές του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως εγκαθίστανται στην Κύπρο και ιδρύουν την ομώνυμη μονή και σχολή στη Λάρνακα.
- 1848 Εγκαινιάζεται η σημερινή εκκλησία της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα.
- 1879 Εγκαινιάζεται η εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης στη Λεμεσό.
- 1884 Οι Αδελφές του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως ιδρύουν την ομώνυμη μονή και σχολή στη Λευκωσία.
- 1902 Εγκαινιάζεται ο σημερινός καθεδρικός ναός του Τιμίου Σταυρού στη Λευκωσία.
- 1923 Οι Αδελφές της Ιεράς Καρδιάς του Ιησού εγκαθίστανται στην Κύπρο και ιδρύουν τη Μονή και Σχολή της Αγίας Μαρίας στη Λεμεσό. Μετακινείται στη σημερινή της τοποθεσία το 1965.
- 1936 Οι Αδελφές του Τάγματος της Ιεράς Καρδιάς του Ιησού ιδρύουν τη Σχολή και Μονή Τέρρα Σάντα στον Κορμακίτη. Καταλαμβάνεται από τα τουρκικά στρατεύματα το 1974.
- 1952 Οι Αδελφές του Τάγματος της Ιεράς Καρδιάς του Ιησού ιδρύουν τη Σχολή και Μονή Τέρρα Σάντα στην Αμμόχωστο. Καταλαμβάνεται από τα τουρκικά στρατεύματα το 1974.
- 1960 Ανεξαρτησία της Κύπρου. Οι Λατίνοι αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα ως θρησκευτική ομάδα και επιλέγουν σε δημοψήφισμα να ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα.
- 1960 Ο Άντονι Πιερρόνι ανακηρύσσεται Εκπρόσωπος των Λατίνων στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση, χωρίς ανθυποψήφιο.
- 1970 Ο Άντονι Πιερρόνι ανακηρύσσεται Εκπρόσωπος των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων, χωρίς ανθυποψήφιο.
- 1976 Ο Φέλιξ Τσιρίλλι εκλέγεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, εξασφαλίζοντας το 55,19% των ψήφων.
- 1981 Ο Φέλιξ Τσιρίλλι ανακηρύσσεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, χωρίς ανθυποψήφιο.
- 1986 Ο Φέλιξ Τσιρίλλι ανακηρύσσεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, χωρίς ανθυποψήφιο.
- 1991 Ο Μπενίτο Μαντοβάνι εκλέγεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, εξασφαλίζοντας το 64,44% των ψήφων.
- 1995 Εγκαινιάζεται το παρεκκλήσι των Αγίων Κοσμά και Δαμιανού στο Μέσα Χωριό.
- 1996 Ο Μπενίτο Μαντοβάνι ανακηρύσσεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, χωρίς ανθυποψήφιο.
- 2001 Ο Μπενίτο Μαντοβάνι ανακηρύσσεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, χωρίς ανθυποψήφιο.
- 2006 Ο Μπενίτο Μαντοβάνι εκλέγεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, εξασφαλίζοντας το 61,83% των ψήφων.
- 2010 Επίσκεψη της Αυτού Αγιότητας του Πάπα Βενέδικτου ΙΣΤ' στην Κύπρο.
- 2011 Ο Μπενίτο Μαντοβάνι εκλέγεται Εκπρόσωπος των Λατίνων, εξασφαλίζοντας το 72,39% των ψήφων.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Béraud, Sylvain.** “Données historiques sur la colonie européenne de Larnaca au XIXème siècle”. Cyprus To-Day, Vol. XIV, No. 5-6 (Sep.-Dec. 1976), p. 26-32. Nicosia: Ministry of Education, 1976.
- Béraud, Sylvain.** “Holy Land of Cyprus: The Order of Friars Minor, its Convents and Churches, on Cyprus”. Holy Land, Vol. IX, No. 1 (Spring 1989), p. 27-42. Jerusalem: Franciscan Custody of the Holy Land, 1989.
- Béraud, Sylvain.** *Η γαλλική κουλτούρα στον κυπριακό χώρο, από το 1192 μέχρι 1971*. Λευκωσία: Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, 2008.
- Katsiaounis, Rolandos.** «The European Presence in Cyprus during the Seventeenth and Eighteenth Centuries». Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Vol. XXIII (1997), p. 223-244. Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, 1997.
- Κουρέας, Νικόλας.** «Η διαμόρφωση της σύγχρονης λατινικής κοινότητας στην Κύπρο». Επετηρίς Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών, τόμος VI (2003), σελ. 137-150. Λευκωσία: Κυπριακή Εταιρεία Ιστορικών Σπουδών, 2003.
- Μαντοβάνι, Μπενίτο· Μπερώ, Σουλβαίν.** «Οι Λατίνοι της Κύπρου». Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, (4ος τόμος - 1990-1999), σελ. 208-213. Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος, 2012.
- Παπαδόπουλλος, Θεόδωρος.** «Σχέσεις Κύπρου και Καθολικής Εκκλησίας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας (1571-1878)». Ιστορία της Κύπρου, Τόμος Στ΄ - Τουρκοκρατία (2011), σελ. 825-860. Λευκωσία: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, 2011.
- Pieraccini, Paolo (Ed.).** *The Franciscans in Cyprus/ I Francescani a Cipro*. Milano: Edizioni Terra Santa, 2010.
- Pouradier Dutiel-Loïzidou, Anna.** “La communauté Française à Chypre à la fin du XVIIe et au début du XVIIIe siècles”. Chypre et la Méditerranée orientale (1997), p. 71-77. Lyon: Maison de l’Orient méditerranéen, 2000.
- Varnava, Andrekos; Coureas, Nicholas; Elia, Marina (Eds).** *The Minorities of Cyprus, Development Patterns and the Identity of the Internal-Exclusion*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2009.
- Χατζηλύρας, Αλέξανδρος-Μιχαήλ.** *Οι Λατίνοι της Κύπρου*. ΧΡΟΝΙΚΟ με την εφημερίδα «Πολίτης» (Τεύχος 40, 23 Νοεμβρίου 2008).
- Μαντοβάνι, Μπενίτο, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας (Παραγωγοί), Πιπερίδης, Στάθης (Σκηνοθέτης).** *Ταξίδι στο χθες και το σήμερα με τη θρησκευτική ομάδα των Λατίνων της Κύπρου – 2009* (Ταινία ντοκιμαντέρ).

Γ.Τ.Π. 392/2012 - 3.000

ISBN 978-9963-50-170-0

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Κυπριακή Δημοκρατία

www.moi.gov.cy/pio

Εκτύπωση: Theopress Ltd